

Alte Drucke

**Dauidis Chytræi In Historiam Iosvæ, Ivdicvm, Rvth, in
Prophetas & Psalmos aliquot; & Sententias Syracidæ**

Chyträus, David

Lipsiae, 1592

VD16 C 2504 T. II

Caput IIII.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests please contact the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

cebant, dicentes, Nónne Dominus in medio nostrum? Non vénient super nos mala? Planè congruit cùm concione Ierem. 7. Soletis furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baal, & venitis & statim coram me in domo hac, quæ vocatur à nomine meo, & dicitis, liberi sumus, etiam si fecerimus omnes abominationes istas. Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista? Bonas facite vias vestras & studia vestra, tunc habitabo vobiscum in domo ista. Prorsus eodem modo nostris etiam temporibus argumentari solemus. Nos sumus ecclesia Dei, sumus euangelici. Ergo non vénient super nos mala: etiam si sumus securi & prophani potatores, impudici, raptores, superbi, indulgentes omnibus cupiditatibus & flagitijs. Ideo hanc impiam securitatem nomine euangelij & ecclesiae Dei tecum tantò seuerius & atrocius puniet Deus, regnum & urbium ~~transire~~, ut hic in fine capituli inquit, Propter vos Sion quasi ager arabitur, & campi erunt ubi Hierosolyma fuit.

Caput III.

Et erit in nouissimis diebus, Erit mons domus Domini stabilitus in capite montium, & eleuabitur supra colles, & confluent ad eum populi. Et ibunt gentes multæ, & dicent. Venite & ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Jacob. Et docebit nos de vijs suis, & ambulabimus in semitis eius: Quia de SION egredietur Lex & verbum Domini de Ierusalem. Et iudicabit inter populos multos, & arguet gentes fortes, vsq; in longinquum. Et concident gladios suos in vomeres & hastas suas in falces. Non leuabunt Gens aduersus gentem gladium, & non discent amplius belligerare. Et sedebunt Vir sub vite sua, & sub ficusu: & non erit terrorem eis incutiens, quia os Domini exercituum locutum est. Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui. Nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra. In die illa, dicit Dominus, Congregabo claudicantem, & eieciam colligam, & quam adflicxi. Et ponam claudicantem in reliquias: & procul expulsam, in gentem fortem. Et regnabit Dominus super eos in monte Zion a nunc & vsq; in æternum. Et tu Turris EDER, arx filia Zion: Decus tuum veniet: & veniet potestas prima, regnum

36 v

gnum filiae Ierusalem. Nunc quare vociferaris vocifera-
tione. Nunquid Rex tuus non est tecum? num Consiliari-
us tuus perijt? quia comprehendit te dolor sicut parturien-
tem. Dole & emitere filia ZION sicut parturiens. Quia
nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in campo & veni-
es usque ad Babylonem. Ibi liberaberis, ibi redimet te
DOMINVS de manu inimicorum tuorum. Et nunc
congregatae sunt aduersus te gentes multae, dicentes, con-
taminata est: & aspicit in Zion oculus noster. Sed ipsi
non cognouerunt cogitationes DOMINI, & non intel-
lexerunt consilium eius, Quia congregauit eos sicut mani-
pulos in aream. Surge & tritura filia Zion, Quia cornu
tuum ponam ferreum & vngulas tuas ponam æreas, &
communes populos multos. Et anathemizabo DOMI-
NO opes corum, & diuitias eorum Domino vniuersæ terræ.

Gaput quartum & quintum Micheæ, est CONCIO EVANGELII &
insignis Prophetia DE REGNO CHRISTI in monte Sion seu Poli-
tia Iudaica (post euersionem superiori capite prædictam rursum in-
staurata) postremis temporibus inchoando, & inde in totum terrarum or-
bem propagando. Complectitur autem appellatio REGNI CHRISTI,
primum personam regis Christi veri Dei & hominis. II. Ecclesiam ex Iu-
daïs & gentibus collectam, quæ Christo regi subdita est ac obedit.
III. Prædicationem euangelij seu verbi Dei, per quod ecclesia colligitur
& regitur. IIII. Officium Christi regis, quod est non gerere bellum ar-
mis corporalibus, sed docere euangelium, & redimere ac liberare ecclesi-
am à peccato & morte, & regere eam verbo & spiritu sancto & defendere
aduersus diabulos & ornare vita & gloria æterna. V. Beneficia omnia,
qua Christus rex per euangelion ecclesiæ suæ in hac vita impertit, videlicet
vera agnitione & inuocatio Dei, remissio peccatorum, reconciliatio cum
Deo, arrabo spiritus sancti, consolatio & pax conscientiæ in omnibus æ-
rumnis, denique hæreditas vitæ æternæ. VI. Officia ecclesiæ vicissim
Christo regi præstanta. VII. Defensionem ecclesiæ aduersus diabulos
& tyrannos, & poenas hostium ecclesiæ horrendas. VIII. Consumma-
tionem omnium beneficiorum Christi in vita æterna, integrum & perfe-
ctam liberationem ab omni peccato & morte, & nouam ac perpetuam lu-
cem, iusticiam, vitam, læticiam & gloriam, qua Christus ecclesiam suam
in cœlis in omni æternitate ornabit. Cum hoc modo euoluuntur partes
seu loci doctrinæ de REGNO CHRISTI, qui totius Euangelij summam com-
plectuntur: tūm facilius intelligi potest amplitudo rerum, quas vocabulum
regni Christi comprehendit. Quare ad eosdē locos referemus præcipua te-
stimonia concionis Micheæ præsentis: Quam planè ijsdē verbis & syllabis
fere ab Esaia propheta cap. 2. descriptam legimus. Ita non modò τὰ αὐλαὶ πρεπή
τιντῶν, verum etiā τοῖς αὐτοῖς πρεπαστι dicere & scribere prophetæ voluerunt.

LOCI DOCTRINAE IN QVARTO
ET QVINTO CAPITE MICHEAE
P R A E C I P V I .

- I. De Tempore & loco regni Christi in his terris inchoati, & simul de causis, cur Politia Iudaica diuinitus constituta & euersa sit.
- II. De Persona Christi regis.
- III. De Ecclesia Iudeorum & Gentium ipsi subdita.
- IV. De officio & Beneficijs Christi, que in ecclesiam confert.
- V. De Doctrina Christi Propria, & discrimine inter Legem & Euangelium.
- VI. De Cultibus seu officijs, que ecclesia suo Regi vicissim praestare debet.
- VII. De miranda ecclesiae CRVCI subiectae defensione, & pennis hostium regni Christi.
- VIII. Discrimen regni Christi & regnorum mundi. De his VIII. locis, ad quos omnes Prophetarum & Apostolorum de regno Christi con- ciones referri non incommodè possunt, breues commonefactiones ordi- ne recitabo.

Nitiō TEMPVS ET LOCVM REGNI CHRISTI indicat Micheas, cùm inquit, nouissimis politiae Iudaicæ temporibus, Christum Dominum in monte Sion regnaturum esse, & ex monte domus DOMINI, & in monte Sion, verbum euangelij, & REGNUM CHRISTI, in totum terrarum orbem propagatum iri. In quinto capite etiam diserte prædicit regem Israëlis in oppido Iudææ Bethlehem nasciturum esse. Fuit autem tota Politia Iudaica, eam præcipue ob causam, anno mundi 2453. à Deo per Moysen constituta, & deinceps 1500. annis mirabiliter conferuata, vt esset certa sedes ecclesiae, in qua vera de DEO & promissio semine Domino nostro Iesu Christo doctrina conseruaretur, & in alias na- tiones spargeretur. Deinde vt certò sciri posset ecclesia, vbi & in qua parte orbis terrarum, seu in qua gente & vrbe, promissus Messias expectari & queri deberet, vbi Christum nasci, docere, miracula edere, pati pro gene- re humano & mori, & ex morte resuscitari, & regnum suum prædicatione euangelij inchoare oporteret. Tantisper igitur durauit hæc politia, & cum per Babylonios arx Sion & vrbs Ierosolyma, iuxta prædicationem Micheæ, proximo præcedenti capite positam, funditus euersa esset: rursus in- staurata & defensa est, donec Christus promissus in Bethlehem nascetur, & regnum suum in monte domus seu templi DOMINI in vrbe Ierosolyma inchoaret. Statim vero post resuscitatum Christum anno 40. funditus iterum deleta est, & iam continuos 1500. annos extincta iacuit, non tan- tum ut illæstre & euidens Testimonium horrendæ iræ Dei aduersus omnes, qui Christum contemnunt & contumelia afficiunt, extaret: verum etiam ut certò conuinceremur, Christum patribus promissum iam exhibutum esse, & frustra alium Messiam expectari. Oportuit enim nasci & docere Christum ac victimam fieri stante politia Iudaica, sicut Daniel cap. 9. & Haggæus & Micheas cap. 5. & ante hos, Iacob, Genes. 49. prædixerat. Deinde testatur hæc Politia deletio, ceremonias & forenses leges Moyisi, quæ tan- tum propter illam politiam traditæ erant, extincta politia, non amplius obseruatu necessarias esse. Postrem ostendit Messiam non missum esse ut regnum Politicum in Iudæa instauraret, sed ut spiritualia & æterna bona eccle-

ecclésiae per doctrinam euangelij seu verbum D o m i n i ex monte Sion & vrbe Ierosolyma egressum imperiret. Quare ipsa loci mentione, in quo regnum Christi primo inchoatum est, Micheas, certam velut regulam & anūssim iudicandi de omnibus doctrinis & religionibus simul tradidit, vt sciamus nullam doctrinam de Deo, seu nullam religionem, posteriorem & pugnantem cum ea, quæ ex monte Sion in totum terrarum orbem exiuit, veram & diuinam esse. sicut Alcoranus Mahometi & pleraque dogmata & cultus Pontificij non cœperunt in monte Sion, sed à verbo euangelij ex monte Sion propagato prorsus dissentient. De his tantis rebus admonet nos notatio loci, in quo exordia regni Christi futura esse, Micheas in hac concione prædict. Itaque & Dauidem in Psalmis aliquoties hanc sedem regni Christi & normam veræ de' Deo doctrinæ, ijsdem fere cum Michea verbis, expressissime videinus. Psalm. 2. Ego constitui regem meum super Sion montem sanctum meum. Psalm. 110. Sceptrum regni tui emitte Dominus ex Sion. Etsi autem mons dōmus D o m i n i .i. mons Moria, in quo templum seu domum D o m i n i Salomon ædificauit 2. Paralip. 3. & mons Sion cui arx Dauidis & aula regum Iuda imposita fuit: in ipsa vrbe Ierosolymorum loca corporalia fuerunt, in quibus regnum suum Christus primum inchoauit: tamen ut regnum Christi spirituale est: ita etiam horum locorum appellationes & magnificæ promissiones de stabilitate & eminētia montis Sion, nō de corporalibus, sed spiritualibus & æternis bonis simul intelligantur. Vbicunq; enim in terrarum orbe verbum euangeli de Christo sonat, & Deus recte agnoscitur & colitur, ibi est mons Domus D o m i n i seu mons Zion. h. vera ecclésia Christi, in qua Deus habitat & efficiat ad æternam salutem. sicut sæpius in sacra Icriptura, mons, pro regno eminente, seu cœtu hominum frequente & firme, usurpatur.

D E P E R S O N A C H R I S T I R E G I S, qui non tantum homo erit, simili Dauidi in Bethlehem nato, vel Cyro aut Alexandro magno, nec tantum Angelus erit, verum etiam D o m i n u s seu Iehoua, verè & natura Deus omnipotens & æternus. Erunt igitur in hoc rege Christo, duæ naturæ, diuina & humana, personali vnione inter se copulatae & vnitæ, sicut de diuina natura exprestè dicitur, regnabit I e h o v a super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum & cap. 5. inquit: Egressus eius ab initio à diebus æternitatis, q. d. non tunc primum esse incipiet Messias, cùm in oppido Bethlehem, post annos 700. nascetur, sed fuit ab initio mundi ab omni æternitate, sicut in Iehanne dicitur: In principio erat λόγος. &, Antequam Abraham esset, ego sum. Pueri hoc in loco qualcuncunque definitionem complectentem summam doctrinæ de Christo meminerint. **I e s u s C h r i s t u s** noster Mediator, Redemptor, Rex & Sacerdos xtemus, est persona, in qua duæ naturæ, diuina consubstantialis & coæterna Deo patri æterno, & humana ex substantia Mariae virginis assumpta, indissolubili foedere vnite sunt. Quæ persona, immediate à Deo patre ordinata est, vt per prædicationem euangeli, à se ex sinu patris prolati, & ex monte Sion, per Apostolos in totum orbem sparxi, colligat sibi ex genere humano æternam ecclésiam: & sua intercessione, merito, ac efficacia, remissionem peccatorum & æternam salutem impetrat & per ministerium verbi & sacramentorum impertiat, & donet ecclésiae, quam in hac vita, verbo & spiritu sancto regit, & pressam cruce aduersus omnes hostes defendit, & tandem ex morte resuscitatam ornabit vita & gloria æterna.

De E C C L E S I A Christo regi subdita , quæ est optima & præstantissima pars generis humani , electa ex cunctis populis , Iudeis & gentibus , quæ euangelion Christi , ex monte Sion propagatum , audit , discit , fide amplectitur , & velut regulam & normam consiliorum & actionum in omni vita sequitur : in qua (ecclesia) Deus ipse habitat & efficax est : cique à peccato & morte liberatæ , suam sapientiam , iusticiam , pacem & tranquilitatem conscientiæ , & veram læticiam & vitam in omni æternitate imperit . Huius Definitionis præcipua membra ex præsenti Micheæ concione coagmentata sunt . Nam m o n s domus Domini , & mons Zion stabilitus in capite montium , & eleuatus super colles , nihil aliud in hac Micheæ concione , & passim in prophetis significat , quām ecclesiam seu regnum Christi : sumpta metaphora & imagine à montibus supra reliquam planitiem eminentibus & conspicuis , & præcipue à duobus montibus Hierosolyma , quorum alteri Moriah nomen fuit , supra quem domus Domini seu templum à Salomone ædificatum erat . Alter Sion , specula vocabatur , cui in meridionali vrbis parte sito , arx seu domus Dauidis & sequentium regum Iudaicorum imposita erat . et passim in Prophetis montes & colles significant populos seu regna eminentia & illustria : & in his principes ac Sacerdotes , qui ratione officij & autoritate ac potentia super reliquam multitudinem excellunt , vt Psalm . 67 . Ecclesia nominatur mons Dei , mons pinguis . i. populus Dei abundans omnibus spiritus sancti donis , & supra capite primo , Dominus calcabit excelsa terræ & liquefient montes sub eo . i. regnum & sacerdotium & principes ac sacerdotes delebuntur , & infra cap . 6 . Contende iudicio aduersus montes , & colles audiant vocem tuam . Id postea explicat Dominus . Iudicio contendet cum populo suo & Israël arguet . Cūm igitur ecclesia sit optima & præstantissima pars generis humani seu peculium Dei , & omnibus populis ac regnis vera & ipsi-rituali ac æterna gloria & stabilitate antecellens : comparatur à Propheti monti stabili , & eminenti supra omnes reliquos montes , scilicet reliquos populos & regna , & quidem monti domus D O M I N I , seu templi , in quo Deus ipse habitat , sicut & Paulus describit ecclesiam Dei , 1. Timoth . 3 . Ecclesia Dei est domus Dei , columna & sedes veritatis . Ephes . 2 . Estis coniuges sanctorum & domestici Dei extructi super fundamentum Prophetarum & Apostolorum (super doctrinam traditam per Prophetas & Apostolos) existente lapide angulari Iesu Christo , in quo omne ædificium coagmatur crescit in templum sanctum per Dominum , in quo & vos coedificabimini per spiritum sanctum in habitaculum Dei . Iohan . 14 . Si quis diligit me , sermonem meum seruabit , & pater meus diligit eum , & ad eum venimus , & mansionem apud eum faciemus . Coloss . 3 .

Quod autem ecclesia seu populus Deo placens & hæres vitæ æternæ , ex cunctis populis , Iudeis & G E N T I E V S colligatur : diserte indicat Micheas , cum inquit , confluent ad eum populi & ibunt gentes multæ , iuxta promissionem traditam Abrahæ , Genes . 22 . In semine tuo benedicentes omnes gentes . Psalm . 72 . Omnes gentes seruient ei . Esa . 11 . In die illarum radix Iesu stabit in signum populorum : ipsum gentes deprecabuntur . Esa . 49 . Dedi te in lucem gentium , vt sis salus mea usque ad extremum terræ . Talii testimoniorum de gentibus quoque ad Christi agnitionem & veræ ecclesie societatem vocandis , totus Esaias plenus est , quæ ad præsentem Micheæ concionem illustrandam adiungantur . Qui magna frequentia & celeri cur-
su po-

in populos & gentes, non vi aut legibus coactas, sed sua sponte ad Christum confluxuras esse prædictit: sicut antea ex omnibus Iudææ locis ad templum & urbem Hierosolymam quotannis confluabant. Semper autem cum de vocatione gentium dicitur, hæc quatuor doctrinæ capita studiosi considerent. PRIMO, De immensa bonitate & amplitudine misericordiæ diuinæ, eligentis sibi propter filij intercessionem, ex hac misera & fragili generis humani masla ecclesiam æternam, quæ sit hæreditas Dei, cui suam sapientiam, iusticiam & vitam in omni aeternitate impertiat. Psalm. 2. Postula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. SECUNDO, Docet vocatio gentium, D E V M non esse προσωπαληγόντες, sed àqualem erga omnes Iudæos & gentes, iuxta vnam normam in euangelio patefactam. & in omni gente, qui timet eum, & operatur iusticiam, acceptum esse ei, sicut Petrus inchoata gentium vocatione à Cornelio Centurione, Acto. 10. loquitur. TERTIO, Docet, remissionem peccatorum & vitam aeternam propter Christum promissam, non propter dignitatem propriarum virtutum aut operum bonorum, quæ in gentibus ignaris Dei & omni idolomania & omni spurcitie pollutis nulla fuerunt: sed GRATIS donari credentibus. Rom. 4. Ideo ex fide gratis, ut firma sit promissio omni semini, non illi, quod est ex lege, hoc est, Iudæis tantum, sed etiam illi, quod est ex fide Abraham, hoc est, credentibus promissi traditæ Abraham, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te. ACTO. 10. Christo omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum per eum accipere omnem, qui credit in eum. QUARTO, Docet, regnum Christi non fore instaurationem politiæ Mosaicæ: & observationem rituum Mosaicorum ac sacrificiorum, quæ ad vnum locum urbis Ierosolymæ alligata erant, cessa turam & penitus abolendam esse. Malach. 1. In omni loco sacrificabitur & offeretur nomini meo oblatio munda. Quia magnum est nomen meum in gentibus. Reliquæ definitionis ecclesiæ partes in sequentibus locis declarabuntur.

De officio & beneficijs Christi, que ecclesia impertit.

Comprehenduntur visitatæ Officia Christi hisce epithetis, Pastor, Sacerdos, Mediator, Redemptor, Rex, Saluator. Quæ ita pueriliter distribui possunt, vt primum sit DOCTOR seu doctrinam Legis & Euangelij, ex arcane sinu patris prolati, patefacere generi humano, & in Ministerio publico inde vsq; ab initio ecclesiæ enarrare & illustrare, sicut ideo nominatur *Evangelist*, quia est Doctor seu prædicator euangelij, vt hinc inquit Micheas: Docebit nos de vijs suis, de vera Dei & filij eius agnitione & inuocatione, & de reconciliatione cum Deo propter filium, & veris cultibus seu obedi entia præstanda iuxta eius verbum, Psal. 2. Ego constitui regem, super Sion montem sanctum eius. Respondet filius: Prædicabo de præcepto, Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Etsi autem præcipua & propria Christi doctrina est euangelion, tamen legis etiam voce in suo ministerio & prædicatione vtitur, & iudicat ac corripit peccata hominum, Iudeorum & gentium, sicut inquit Micheas: Indicabit inter populos multos & corripit populos fortes. Iohann. 10. Spiritus sanctus argueret mandum de peccato. 2. Intercedere inter Deum & homines, & de precari

precari pro genere humano in peccatum & mortem lapsō : & sua intercessione patrem placare. Psal. 2. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Iohan. 17. Ego pro eis oro. Oro autem non pro eis tantum, sed & pro omnibus credituris per verbum eorum in me. 3. Assumpta humana natura fieri victimam pro genere humano, & sua passione ac morte iustissimam iram Dei placare & pœnam sufficientem iusticiæ Dei à genere humano debitam persoluere atq; ita redimere ac liberare ecclesiam à peccato, ira Dei, maledictione Legis, tyrannide Diaboli & æterna damnatione. 4. Divina potentia & efficacia per ministerium euangelij & sacramentorum beneficia suo sanguine parta ecclesiæ impertire & applicare. 5. Defendere ecclesiam aduersus diabolos, tyrannos, hæreticos, & alios hostes. 6. Salutem seu vitam & gloriam æternam ecclesiæ ex morte resuscitatæ impertire. Ex hac commemoratione apparet, Christum non fore politicum regem, qui armis corporalibus, gladijs & exercitibus, regnum suum constituat & defendat: sicut diserte indicat Micheas, Concedit gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones. Non geret gens aduersus gentem gladium, & non discerit ultra belligerare. Itaq; & Beneficia Christi non erunt corporalia & politica, non potentia & imperium mundanum, non pax corporalis (non enim veniet mittere pacem in terram, sed gladium) non abundantia & vitalitas annonæ, frumenti, vini & aliarum rerum ad victimum pertinentium: sed erunt spiritualia & æterna beneficia, videlicet lux verae doctrinæ, vera Dei agnitus & inuocatio, remissio peccatorum, reconciliatio cum Deo, iustitia & pax & gaudium conscientiæ in Deo propter Christum propitio aduentientis, & sapientia ac bonitate Dei fruentis, nec ullos terrores aut penitula expauescentis, de qua dicitur Rom. 5. Iustificati fide pacem habemus erga Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. Hanc pacem & tranquillitatem conscientiæ describit Micheas allegoria seu imagine summa ex vaticinio Iacob, Genes. 49. Veniet Siloh (filius virginis) Ipsum gentes audient. Ligabit ad vineam pullum suum & ad vitem asinam suam, &c. Hac imaginem ipse Christus, Iohan. 15. interpretatur. Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Ad hanc vitem seu ad seipsum alligat nos Christus, & nos sub ea sedentes protegit, & Spiritus sui donis inebriat, & regitat adiuuat consilia & actiones nostras, vt ambulemus in semitis suis & in nomine Domini Dei nostri, hoc est, vt viuamus congruenter voluntati & verbo ipsius, seu agamus ea, quæ Deo grata & nobis ac ecclesiæ salutaria sunt. Postremum Christi beneficium, est integra liberatio à peccato & morte & communicatio diuinæ lucis, sapientiæ, iusticiæ, vitæ & gloriæ æternæ.

De doctrina Christi propria.

DVæ sunt præcipuæ partes doctrinæ de Deo, quam Christus & omnes ministri fideles inde usque ab initio ecclesiæ tradiderunt: LEX, principiens quales nos esse, quæ facere, quæ omittere oporteat, insita natura hominum in prima creatione, & post annos 2453. in monte Sinai repetita & promulgata. Deinde EVANGELION seu promissio gratiæ Dei, remissionis peccatorum, iusticiæ & vitæ æternæ propter Filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum pro nobis pasum & resuscitatum donandæ. Quæ doctrina in monte Zion per Christum annunciata, non natura nota, sed supra & extra conspectum humanæ rationis posita: conspicuus & accutus

ratis limitibus à lege in monte Sinai pronunciata discerni debet. De hoc discrimine legis & euangelij simul hoc in loco Propheta admonet, cum nouam legem seu nouam doctrinam ex Zion egressuram esse docet. Significat enim vocabulum Thorah, quod legem visitate verterunt, non solum legem Moysis seu Decalogum, sed in genere doctrinam seu institutionem, à verbo Iarrah, eiecit, voluntatem suam patefecit, instituit, docuit, erudiuit. Visitatissimè igitur in Psalmis & Prophetis vocabulum LEGIS planè idem valet quod doctrina à Deo tradita seu verbum Dei, Psalm. 1. Beatus vir, qui legem Domini meditatur die & nocte, i.e. qui doctrinam à Deo traditam, legem & euangelion de Christo, amat, discit, assidue meditatur, fide amplectitur & illi obedit. Psalm. 18. Lex Domini immaculata refollans animas: vbi propriè de euangelio Christi propheta vaticinatur. Psalm. 118. Dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est. Sciant autem studiosi, in eo Psalmo, Synonyma esse hæc oēto vocabula, quæ in singulis ferè octonarijs repetuntur. 1. Verbum Dei. 2. Lex Dei. 3. Testimonia Dei. 4. Mandata Dei. 5. Iustificationes Dei. 6. Iudicia Dei. 7. Sermones Dei. 8. Eloquia Dei. Hæc vocabula omnia nihil aliud significant, quam doctrinam à Deo traditam, seu verbum Dei, complectens legem & euangelion de Christo. Ita in hoc Micheæ loco, De Sion egredietur lex, i.e. Doctrina seu verbum nouum, non traditum antea in monte Sinai, videlicet euanglion gratiæ ex Sion propagabitur in totum orbem terrarum.

De officijs, quæ ecclesia, subdita regi Christo vicissim præstat.

IN politicis imperijs, subditi debent regibus, primū obedientiam erga leges regni, & opera militiæ togatæ ac bellicæ: & tributa, quæ neruos Republicæ Vlrianus appellat. Verum in Christi regno, nulla tributa aut vectigalia, sed duos principales & summos ac Deo gratissimos cultus, Deo ap̄ijs præstari posse Micheas affirmat. 1. Ire ad montem Domini & ad dominum Dei Jacob, i.e. ad ecclesiam veram, & diligenter ac attente AVDIRE Christum docentem nos de vijs suis per verbum in ore ministrorum sonans. Hoc verbum Dei assidue audire, discere, meditari, fide amplecti, non fastidire semel auditum, non aspernari, sed ad Christum docentem venire, & in verbo illius quietem animabus nostris querere & inuenire, gratissimum Deo opus est. 2. Ambulare in semitis eius i.e. viuere congruenter voluntati Christi, seu consilia & actiones vita ad normam verbi à Deo traditi instituere & gubernare. Prolixius autem de veris cultibus Dei Micheas cap. 6. concionatur, ut suo loco audiemus.

Defensio Ecclesiae sub C R V C E.

M irandam ecclesiæ collectionem, & inter multiplices miseras & calamitates conseruationem & defensionem: & poenas hostium regni Christi ac ecclesiæ horrendas: duabus prolixis concionibus in hoc quarto & quinto capite Micheas illustrat. Etsi enim ecclesia velut flōs & decus generis humani præcipuum, omnibus cæteris regnis, vera dignitate, in ipsius antececellit: tamen in his terris miser & spretus ac multiplicibus ærumnis oppref-

oppressus cœtus , & verè collecta exilio pubes , miserabile vulgus , esse vi-
detur , sicut inquit Sophonias : Reliqui mihi in medio tui populum paupe-
rem & egenum , & sperantem in nomine meo , & hoc in loco Micheas , Col-
ligam claudicantem , & eieçtam congregabo , & quam affixi . Matth . II .
Cœci vifum recipiunt , claudi ambulant , surdi audiunt , pauperes euangeli-
zantur . Semper etiam ab Idolatis impijs & tyrannis in hoc mundo oppu-
gnatur & premitur , sicut dicit Micheas : Omnes populos ambulaturos esse ,
vnumquemq; in nomine Dei sui . postea prædictit filiam Sion in maximis do-
Ioribus & angustijs fore velut parturientem , & in Babylonem abductum iri .
Sed tamen inter has difficultates & dissipations , promittit Deus , se eccl-
esiām cruce oppressam & dispersam colligere , instaurare & defendere , & in-
stam ac gloriosam reddere velle . sicut inquit : Congregabo claudicantem ,
colligam eieçtam , ponam claudicantem ut habeat posteritatem , & infirmam
in gentem robustam : quæ verba Micheas , prolixiore concione enarrat Esa.
cap . 54 . Lætare sterlīs , Quia vt mulierē derelictam & mōerentem spiritu vo-
cauit te Dominus , & vxorem ab adolescentia abieçtam : dixit Deus tuus . Ad
punctum in modico dereliqui te , & in miserationibus magnis congregabo
te . Quod autem addit Micheas . Et tu turris gregis , nebulosa , filia Zion , decū tu-
um veniet , & veniet potest as prima , regnum filiæ Ierusalem : id ex Ebraeo aliqui
sic vertunt , Et tu turris Eder , Ophel seu Arx filiæ Zion , vsq; ad te venier po-
testas prima regnum filiæ Ierusalem . Est autem EDER oppidum Iudææ (Ios .
15 .) vicinum ciuitati Bethlehem . Genes . 35 . Jacob egredius inde (ex Bethle-
hem , ybi Rachel vxor illius mortua erat) fixit tabernaculum trans turrim E-
der . In eo loco Angelus Gabriel nuncium de Christo D O M I N O & saluatorē
ac rege montis Zion , nato in ciuitate Bethlehem , pastoribus attulisse scribi-
tur . Ad illum aduentum regni Christi , iuxta primas promissiones patribus
datas exhibiti , & in Bethlehem nati , alludere prophetam consentaneum est .
OPHEL propriè significat turrim seu arcem ad fauces montium extructam ,
quas Græci τύλας nominant . Talis fuit in vrbe Ierosolyma turris seu arx ,
supra vallem , quæ montem Zion , seu ciuitatem Dauid , à reliqua vrbe di-
uidebat : per quam vallem riuus Gihon labebatur . 2 . Paral . 33 . 27 . Ne-
hem . 3 . Eratq; turris illa , velut præsidium seu propugnaculum , ex quo &
hostes & alij ex vrbe Ierosolyma in arcem Zion irriguntur , poterant arcem .
Nomen autem habet Migdal , ab altitudine seu magnitudine . Ophel à ca-
ligine , quod caput inter nubila condat . Ideo nostra versio reddit nebu-
losa . q.d. Arx gregis filiæ Zion , seu ecclesia , et si est excelsa & sublimissima
pars generis humani , tamen hæc illius eminentia & gloria , caligine crux
& ærumnarum tecta , non ita conspici oculis carnis potest .

VIII.

Quatuor sunt præcipuæ , inter REGNUM CHRISTI , & regnum Cyri &
Alexandri Magni , differentiæ . Primum enim inter personas Regum sum-
ma dissimilitudo est . Nam Cyrus , Alexander , Augustus & alij reges mun-
dani , quantumuis potentes , tantum sunt mortales & imbecilli homines .
Christus vero Rex montis Zion , est I E H O V A , seu verè & natura Deus oce-
nipotens & æternus . II . Beneficia differunt , quæ subditis suis imperti-
unt . Reges Politici , externam disciplinam & pacem ac defensionem cor-
porum & fortunarum : Christus vero spiritualia & æterna bona , remissio
nem peccatorum , iusticiam , liberationem à peccato & morte , & vitam au-
gloriam

gloriam perpetuam, subditis suis donat. III. Differunt forma & modus gubernationis. Reges politici legibus externis & gladio seu armis & exercitibus subditos regunt & defendunt. Christus non armis corporalibus, non gladiis & hastis, sed solo verbo & Spiritu sancto ecclesiam gubernat. III. Stabilitate omnia mundi regna, quantumvis potentia & ampla, intereunt & extinguuntur, & reddit in nihilum quod fuit ante nihil. Christus vero Dominus regnat in monte Zion, ex hoc nunc & usque in eternum. Cumq; Rex eternus sit, ecclesiam quoq; ipsi subditam, non interire, sed in omni eternitate cum ipso viuere necesse est.

Caput V.

Nunc accingere ad bellum filia turmæ, obsidionem posuit contra nos: virga percutient maxillam Iudicis Israël. Et tu BETHLEHEM Ephrata, parvula es, ut sis in milibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui sit Dux in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus eternitatis. Propterea dabit eos usque ad tempus, quo parturiens pariet, & reliquæ fratum eius reuertentur ad filios Israël. Et stabit, &

PASCET in fortitudine DOMINI, in magnificentia nominis DOMINI Dei sui: & habitabunt: quia nunc magnificabitur usq; ad terminos terræ. Et erit iste Pax.

Assur cum veniet in terram nostram, & cum conculcabit palatia nostra, tum suscitabimus contra eum septem Pastores & octo Principes homines: & depascent terram Assur gladio & terram Nimrod lanceis suis. Et liberabit ab Assur, cum venerit in terram nostram, & cum conculcauerit terminos nostros. Et erunt reliquæ Iacob in gentibus in medio Populorum multorum, quasi ros à Domino & quasi pluuiia super her-

Eccbam,

* Ierosolyma exposita & obiecta turmis militarib. Assyriorum, qui te obsidebunt: & Chaldae postea excident: & reges ac principes Iudeos contumeliosè captiuos abducent. Sed tamen instaurabitur politia Iudaica, & non tantum urbs Ierosolyma, verum etiam Bethlehem restituetur, ut Christus ibi nasci possit. & ut adfligantur ab Antiochis, Romanis. ✓ Maria virgo, Esa. 7. & amplectentur euangelion, & fiet una ecclesia Christi. * Esa. 11. In die illa Radix Iesæ stabit in signum populorum. & agnosceretur & coletur Deus non tantum in angustis Iudeæ finibus, sed toto orbe terrarum.